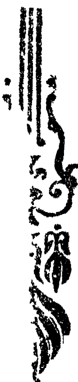

શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

સતી તોરલ

નાટકનાં ગાયનો તથા ટુંક સાર.

છાપી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

શા૦ [illegible]

માલેક—શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

[illegible]દેવ. બાલીવાલા [illegible] થીએટર મુંબઈ.

[illegible] મગનલાલ [illegible]ને [illegible]
છાપ્યું [illegible] પ્રેસ, [illegible], બજારગેટ કોટ, મુંબઈ.

કીંમત બે આના

શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ.

સતી તોરલ

નાટકનો સાર અને ગાયનો.

સંશોધક અને પ્રકાશક,

નકુભાઈ કાલુભાઈ શાહ.

માલેક—"શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજ."

મુંબઈ.

વિક્રમ સંવત ૧૯૭૪ ઈ. સ. ૧૯૧૮.

આવૃત્તિ ૫ મી પ્રત ૩૦૦૦

કીમત રૂ. ૦-૨-૦

સતી તોરલ નાટકના પાત્રો.

પુરૂષ વર્ગ

જેસળ— કચ્છનો જાણીતો બહારવટીયો.
સાગાં ઠાકોર—જેસળના મોટા ભાઇ
લાખાજી— સાંગા ઠાકરનો પુત્ર, જેસળનો ભત્રીજો.
જસાજી— એક કાઠી ઠાકોર, તોરલનો પિતા.
સાસતીયાજી—એક કાઠી ગરાસીયો, તોરલનો પતિ.
બાદર— એક બહાદુર લુંટારો.
પરમહંસ... નિષ્કામ ભકત.
અખંડાનંદ... તોરલનો ગુરૂ.
અભેદરામ... અખંડાનંદનો કામને જીતનાર ચેલો.
લછમીરામ— જગતને ઠગનારો બાવો.
શધીર— એક ઠગારો વાણીઓ.
રાઘુ— એક ખવાસ, મુકતાનંદને નામે લછમીદાસ
અને પાછળથી અખંડાનંદનો ચેલો.
લુંટારાઓ, સાધુઓ ારવેરે વિગેરે.

સ્ત્રી વર્ગ

તોરલ— જગદંબનો અવતાર મનાતી મહાન સતી.
પુલાંદે— તોરલની માતા.
રૂપાંદે— જેસળની ભાભી.
હંસા— રૂપાંદેના ભાઇની પુત્રી, પાછળથી લાખાજીની સ્ત્રી
મદનીકા— એક નાયકા.
સાહેલીઓ, વડારણો, કંચનીઓ વિગેરે વિગેરે.

સ્થળ—કચ્છ તથા ઓખામંડળ.

માલેક તરફનો ખુલાસો.

પ્રેક્ષકવર્ગને કંઇક નવુંજ આપવું એવા વિચારથી આજ દિવસ સુધી કોઇ પણ કંપનીએ જે સાહસ કર્યું નથી તેવું કચ્છી પ્રેક્ષકવર્ગને તેઓના દેશનું ચિત્ર આપવાનો નિશ્ચય કરી મેં આ નાટક પ્રજા સમક્ષ રજુ કરવાનું સાહસ કર્યું છે, આ નાટકમાં નારાયણ મોની નાયક તથા નડીઆદના કવી **મુળજીભાઇ હરીવલ્લભદાસ કાસરવાળા** તરફથી ઘણી મદદ મળી છે કે જેણે મારા વિચારોને બરાબર ફોટો માફકજ ઉતારી ખેલના લેખને જોરદાર બનાવવા પોતાના જ્ઞાનનું જોર આપ્યું છે. પૈસાનો બદલો એ તો એક નિરજીવ બદલો છે. એટલાજ ખાતર હું તે મારા મદદગારોનાં નામ રહે એમ ધારી અહીં રજુ કરૂં છું અને તેમની મદદ માટે તેઓનો ઉપકાર માનું છું.

એવીજ રીતે પ્લોટની સંકલના કરવા માટે મારા ડાયરેકટર ભાઇ મુળચંદ અને હરિહર (દિવાના) એ જે મહેનત ઉઠાવી છે તેનું નામ પણ આ ખુલાસા સાથે જોડી પ્રભુના ચરણમાં મસ્તક નમાવી ઉદાર કદરદાન પ્રજાની ઉદારતા તથા કદરસનાશી ઉપર ભરોસો રાખી આ નાનો ખુલાસો અહીંજ પુર્ણ કરવાની રજા માગુ છું. સુજ્ઞેષુ કિમ્ બહુના.

નકુભાઇ કાલુભાઇ શાહ.
"સતી તોરલ" ના સંશોધક
તથા
શ્રી આર્ય નૈતિક નાટક સમાજના માલેક.

શ્રી હરિ ૐ

સતી તોરલ નાટકનો ટુંક સાર.

પ્રારંભ પ્રાર્થના થયા બાદ સૂત્રધાર નાટકના વસ્તુનું સૂચન કરે છે, અને સતી ગુણ કીર્તન સાથે નાટ્ય પ્રયોગનો પ્રારંભ થાય છે.

પ્રવેશ ૧ લો—કાઠી ઠાકોર જસાજી અને ઠકરાણું ફુલાદે દેવીભક્ત હતાં. દેવી તેમને હાજરા હજુર હતાં. ઠાકોર, ઠકરાણું બીજી સર્વ બાબતે સુખી હતાં પરંતુ તેઓને સંતાનનું સુખ નહોતું. તેથી દેવીની આરતી ઉતારી માતાજીની પાસે સંતાનની યાચના કરે છે. દેવી–"તમારાં ભાગ્યમાંજ સંતાન નથી" એમ જણાવે છે. પરંતુ ભક્તાની બહુજ કાકલુદી જોઇ પોતાની ઇચ્છાશક્તિથી એક પરમ હંસને બોલાવે છે. અને તેના પેટમાં ભૂખ ઉત્પન્ન કરે છે. "ભૂક લગી, ખીલાદે ખીલાદે, મેરે રામકો" એમ બોલતાં પરમહંસ પ્રવેશ કરે છે, અને તૃપ્ત થઇ ઠાકોર, ઠકરાણુંને ઉદાસ જોઇ, ઉદાસીનું કારણ જાણી તેને પુત્રીની આશીશ આપે છે. અને માતાની પ્રસાદી, ફૂલમાંથી તોરલની ઉત્પત્તિ થાય છે. તે જોઇ સર્વ આશ્ચર્યથી સ્તબ્ધ થાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—પરમહંસે પ્રકટ કરેલી તોરલને જોઇ ચમત્કારમાં ગાંડો થએલો ખવાસ રાઘુ એવી શક્તિ મેળવવાના સ્વાર્થથી પરમહંસને પકડી પાડી ચેલા બનાવવા કહે છે પરમહંસ કંઇપણ જવાબ આપ્યા વીના ચાલ્યા જાય છે. પણ રાઘુ કે જે સાધુઓ પાસે આવા ચમત્કાર હોય છે તેમ સમજી ગયો છે તે બીજા કોઇ ચમત્કારી સાધુને શોધી કાઢી તેનો ચેલો બનવા જાય છે.

પ્રવેશ ૩ જો—આદ્ય શક્તિનો અવતાર સતી તોરલ અને સાહેલીઓ, સાહેલીઓ "સાસતીયા જોડે ત્હમારા લગ્ન કરવાનું ત્હમારાં માતાપિતાએ નક્કી કર્યું છે" એમ જણાવે છે. ત્યાં સાસતીયો આવે છે. તોરલ તથા સાસતીયાનો પ્રેમ પ્રસંગ એટલામાં સાંગા ઠાકોર (જેસળના મ્હોટાભાઇ) રૂપાંદે જસોજી અને ફૂલાંદે આવે છે. ઠકરાણાં રૂપાંદેને હાથે તોરલ તથા સાસતીયાના હાથ મેળવાય છે એટલામાં અંદરથી ફરિયાદ કરતાં મહાજનનો અવાજ સંભળાય છે. સાંગા ઠાકોરે તેઓને અંદર બોલાવી પૂછતાં તેઓ જેસળે લુટયાની ફરીયાદ કરે છે. સાંગા ઠાકોર જેસળ જ્યાં હોય ત્યાંથી તેને પકડી લાવવા સીપાહીને હુકમ કરે છે એટલામાં જેસળ પ્રવેશ કરે છે. જેસળને મહાજને કરેલી ફરીયાદ બાબતમાં પુછતાં તે તદન ઉદ્ધત જવાબ આપે છે. સાંગા ઠાકોર જેસળની ઉધ્ધતાઇથી ચીઢાઇ તેને દેશપાર કરે છે. દોરંગી દુનિયાનું દોરંગી ચિત્ર જ્યાં એક તરફ લગ્ન ત્યાં એક તરફ કંકાસ.

પ્રવેશ ૪ થો—દુનિયા ઝુકતી હય ઝુકાનેવાલા ચાહિયે. તંતર મંતરને જંતરના ઢોંગથી દુનિયાને ઠગતા સાધુ લછમીદાસને ત્યાં રાધુ–તેને પણ ચમત્કારિક સાધુ માની ચેલો બનવા આવે છે. અને તેનો ચેલો બને છે, જગતને ઠગનાર આ બાવાને પણ ઠગી તેનું ધન પચાવી જવાને યુક્તિ રચતો તે ગામનો સધીર વાણીયો પોતાના ભત્રીજા લાલીયા સાથે ત્યાં આવી 'ધરદે ગોલખમે' કરતાં બાવાને "તેરી ગોલખ મેરી બગલમેં" નો નવો પાઠ શીખવવા જાળ બીછાવે છે અને લોભીને થાપ દેવામાં ધુતારો ફાવે છે

પ્રવેશ ૫ મો—દેશપારો થએલો જેસળ હવે લુંટનુંજ કામ

ચલાવે છે તેવીજ રીતે એક બીજો બાદર નામનો બહાદુર લુંટારો પણ ત્યાં લુટનું કામ કરે છે. આજે બાદર અને જેસળ બન્નેને અમુક જગ્યાએથી એક જાન જવાની છે એમ ખબર પડતાં તેઓને લુંટવા બન્ને પોતાના સાથીઓ સાથે નીકળ્યા છે તે જગ્યાએ બાદર પહેલાં આવી પહોંચે છે અને જાન લુંટે છે તથા તે જાન સાથે નીકળેલી તે વાણીઆના રાજાની કુંવરી હંસા (રૂપાંદની ભત્રીજી) ને જોઇ મોહિત થાય છે અને તેના ઉપર અત્યાચાર કરવા જાય છે તે વખતેજ જેસળ પ્રવેશ કરી તેનો બચાવ કરે છે. બાદર અને જેસળને યુધ્ધ થાય છે બાદર જેસળને શરણે જાય છે અને તે દિવસથી તે બન્ને લુટારાઓનું ટોળું સાથે મળી જાય છે. હંસા કેદ થાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—લોભી ગુરૂ ઔર લાલચુ ચેલા દોનું નરકમે ઠેલમ ઠેલા. મુકતાનંદનું નામ ધરી લછમીદાસનો ચેલો બનેલો ખવાસ રાઘુ કોઇ પણ યુકતીથી ગુરૂને મારી નાખી તેની લક્ષ્મી પચાવવાનો વિચાર કરી ગાંજાની ચલમમાં ઝેરી બુટ્ટી પાય છે. પણ લક્ષ્મી તેને મળવાને બદલે સધીરને પચી જાય છે 'ચોર ને પોટલે ધુળની ધુળ' એ કહેવત સિધ્ધ છે.

પ્રવેશ ૭ મો—પોતાને વનના મહારાજાના નામથી ઓળખાવતો જેસળ પોતાના રહેઠાણમાં કેદ પકડી લાવેલા વણઝારા મુસાફરો વિગેરે કેદીઓનો ઇન્સાફ કરે છે અને પોતાને દેશપાર કરવા માટે પોતાનાં ભાઇ ભાભી ઉપર ચીડાએલા જેસળે તેને પોતાના ખોટા મંદવાડના સમાચાર મોકલ્યા છે તે સાંભળી તેની ખબર કાઢવા આવેલાં ભોળાંભાઇ ભાભીને ઠાર કરે છે

અંક બીજો.

પ્રવેશ ૧ લો—શિકારના શ્રમથી થાકેલો સાસતીયો દારૂ પીતો બેઠો છે. ગોલીઓ રાસડો ગાય છે. ત્યાં તોરલ આવી દારૂ ન પીવા તથા અહિંસા પરમો ધર્મનો ઉપદેશ આપે છે. તે વિષે કેટલાક વાદવિવાદ ચાલે છે. તોરલ સાસતીયાને સાક્ષાત દેવીના દર્શન કરાવી ખાત્રી કરી આપે છે. સાસતીયો સુધરી જાય છે.

પ્રવેશ ૨ જો—બાહર અને જેસળ વાતો કરતાં ઉભા છે ત્યાં માણુસ આવી તોરલ ઘોડી હાથે નથી ચઢતી એમ ખબર આપે છે એ તોરલને લાવવાનું બીડું જેસળ ઝડપે છે. અને બાહરને આજે હંસાનો દંડ આવી જશે તે આવે તો છુટી કરજે તથા પોતાના ભત્રીજાને કપટથી બોલાવ્યો છે-"તે આવે તો છટકે નહી"એમ ભલામણ કરે છે એટલામાં ભોળો લાખોજી દાખલ થાય છે. જેસળ તેને ઉપરનો પ્યાર બતાવે છે, અને ત્યાર પછી જાત્રાનું ખોટું બ્હાનું બતાવી જેસળ જાય છે.

પ્રવેશ (૩) જો--ગુરૂ અખંડાનંદનો શિષ્યવર્ગની સાથે પ્રવેશ, સર્વસ્વનો ત્યાગ કરી સાધુ બનેલા તોરલ તથા સાસતીયો તેઓનું આતિથ્ય કરવાનો વિચાર કરે છે પરંતુ પોતાની પાસે કંઇ ન હોવાથી વિમાસણમાં પડે છે, એટલામાં ત્યાં સધીર વાણીઓ આવે છે. અને તોરલના સ્વરૂપ ઉપર મોહિત થઇ જો એક વચન આપે તો સીધાં અપાવવા કબુલ થાય છે. તોરલ વચન આપે છે સીધાં અપાવી સધીર વચનમાં તોરલનો પ્રેમ માગે છે,

પ્રવેશ ૪ થો—લાખાજી અને હંસાનો મેલાપ ઓળખાણ બાળપણની યાદ, પ્રેમ પ્રસંગ, વાતપરથી વાત નીકળતાં લાખાજી પાસે ખરા ભેદનું ખુલ્લું થવું, સાંગા ઠાકાર અને રૂપાંદેના મરણની ખબર, હંસા અને લાખોજી ભાગી છુટે છે પણ બાદર આવી પહોંચી તેને પકડી પાંજરામાં કેદ કરે છે.

પ્રવેશ ૫ મો—વચન દીધા પ્રમાણે તોરલ સધીરને ઘેર જાય છે. સાસતીયો તથા તોરલ ઉપદેશ આપી સધીરને સુધારે છે. સધીર સંસારનો ત્યાગ કરી તોરલ સાથે તેના ગુરૂ અખંડાનંદના દર્શન કરવા સલડી ગામે જાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—સલડી ગામમાં મહાત્મા અખંડાનંદનો મઠ, તોરલ ઘોડી ચોરવા આવેલો, જેસળ સાધુ વેષે મંડપમાં દાખલ થાય છે. પણ સાધુ મંડળને આવતું જોઈ ઘાસની ગંજીમાં સંતાઇ જાય છે ભજન શરૂ થાય છે જેસળ ઘોડી છોડી મુકે છે ઘોડીના હણહણાટથી ભજન બંધ રહે છે ઘોડીને બાંધવાજતા ભુલથી સાધુ જેસળની હથેલીમાં ખીલો મારે છે. સતી તોરલના સ્વરૂપથી મોહાંધ બનેલા જેસળને તે બાબતની કંઇ ખબર પડતી નથી. ભજન પુરૂં થતાં તોગાંદે પ્રસાદ વાટે છે. તો એક ભાગ વધે છે. માટે કોઇ માણસ રહી ગયું હોવું જોઇએ એમ જાણી શોધ કરતાં જેસળને ઘાસની ગંજીમાંથી શોધી કાઢે છે બધાં તેને જોઇ અજબ થાય છે. જેસળ બેપરવાઇથી હથેળીનો ખીલો ખેંચી કાઢે છે અને ત્યાં દાખલ થવાનું કારણ પુછતા તે તોરલની માંગણી કરે છે. સતી તોરલ ઉપદેશ આપે છે પણ “ નિત નિત ઉઠી ન્હાતા

જાય, કોયલા ઉજળા ન થાય" તેમ તે લુટારાને આપેલો ઉપદેશ પથ્થર ઉપર પાણી જેવો થાય છે. તોરલને જબરદસ્તીથી લઇ જવા જેસળ તોરલનો હાથ પકડે છે. તેનીજ સાથે ચમકે છે અને તોરલને નમી પડે છે. જેસળનાં પ્રાયશ્ચિતની શરૂઆત થાય છે.

પ્રવેશ ૭ મો—ચાતુરમાસની આજ્ઞા લઇ કામને જીતવા નીકળેલો અભેદરામ, સૌંદર્યવતી નાયકા મદનિકાને ત્યાં અંડો નાંખી પડયો છે. મદનિકા તેના ઉપર મોહિત થઇ તેને ફસાવવાની કોશીશ કરે છે, છતાં તે ફસાતો નથી ત્યારે તેને ચાબુકનો માર મારે છે. ચાબુકનો માર ખાતો અને હસતો અભેદરામ તેમાંથી પણ મદનિકાને ઉપદેશ આપે છે. જીંદગીભર કાળાં કર્મ કરનારી ગુણકાને પણ સાધુસંગથી " લાગી, લાગી નંદલાલાથી લાગી, લગની લાગી. "

પ્રવેશ ૮ મો—જેસળ તોરલ સાથે કચ્છની ખાડી પસાર કરે છે. તેટલામાં તોફાન થાય છે સમુદ્ર ઉછળે છે. વીજળી સાથે વાદળાંઓ તુટી પડે છે, જેસળને તેનાં પાપ દેખાય છે. અને ગભરાવે છે તોરલ તેને અભય વચન આપી " ખરા હૃદયથી પશ્ચાતાપ કરી, પ્રભૂ પાસે પાપ કબુલ કરવાનું કહે છે. " જેસળ પોતાનાં પાપ કબુલ કરે છે ડુબતુ વહાણુ શક્તિ પોતાનાં ત્રિશુળ ઉપર ઉપાડી બચાવે છે.

અંક ૩ જો.

પ્રવેશ ૧ લો—બાદર પાસે મછવાઓનો નાચ (કચ્છી કાફી) બાદર, કેદ કરેલાં હંસા તથા લાખાજીને મ્હેણાં ટોણાં મારે છે અને શરણે થઇ પોતાની ઇચ્છાને તાબે થવા કહે છે જેનો તેઓ ઇન્કાર કરે છે તેથી બાદર ચીઢાઇ તેમના ઉપર હુમલો કરે છે એટલામાં સાધુ વેષે જેસળ દાખલ થઇ તેઓને બચાવવા બાદરને વિનવે છે, અને બાદરના પગમાં પડે છે ત્યાં બાદર તેને ઠોકરે મારે છે. અને તે બન્ને સાથે જેસળને પણ મારવાનો હુકમ કરે છે. ત્યાં ભુત નીકળી આવી બાદરને કાળચક્રમાં ફેંકી દેય છે. તોરલ પોતાના ભકતનો બચાવ કરે છે. જ્યાં જુઓ ત્યાં તોરલ.

પ્રવેશ ૨ જો—લક્ષ્મીદાસને મારી પછી અખંડાનંદનો ચેલો બનેલો મુકતાનંદ અભેદરામનાં કામ જીતવા માટે અખંડાનંદને મોઢે વખાણ સાંભળી પોતે કામ જીતવા આવ્યો છે તે નાયકા મદાનકાના મોહમાં ફસાય છે. અભેદરામના સત્સંગથી સુધરેલી મદનિકા મુકતાનંદને સુધારવા ઘરેણાં લુગડાં લેવા મોકલે છે.

પ્રવેશ ૩ જો—દેવીએ કહ્યું હતું કે—"તમારા ભાગ્યમાં નથી" છતાં પરમહંસે પુત્રી આપી તે દિવસથી જસાજી ઠાકોર અને ઠકરાણાં ફૂલાંદે દેવી પુજામાં સુસ્ત થઇ ગયા છે અને સાધુઓની પુજાએ ચઢયાં છે આ રીતે સ્વાર્થની ભકતીએ ચઢેલાં પોતાના મા બાપને સુધારવા તોરલ પોતાને મહીયર આવી છે.

પ્રવેશ ૪ થો—જો દેવીનો યજ્ઞ કરી પોતે કહે તેમ વરતે તો તેઓની દરેક આશા ફળશે એમ માબાપને સમજાવી આવે

તોરલ શક્તિ મંદિરમાં યજ્ઞ કરાવે છે. અને યજ્ઞમાં માણસનું માથું આપવા કહે છે. કોઇ માથું આપવા તૈયાર થતું નથી એટલામાં પહેલાજ પરમહંસ આવી પહોંચે છે અને રામને નામે માથું આપવા તૈયાર થાય છે. જેમ માથા કપાય છે તેમ નવાં ઉગતા જાય છે તોરલનો ઉપદેશ માથું મુકે તે માલ ખાય.

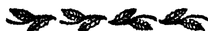
પ્રવેશ ૫ મો—મદનિકા મુક્તાનંદને સુધારે છે. સ્વાર્થ માટે બાવો બનેલો ખવાસ સાધુ જે પછીનો મુક્તાનંદ તે અહીં ખરો સાધુ બને છે. અભેદરામ પોતાના ગુરૂ અખંડાનંદ સતી તોરલ, સાસતીયાજી, ભક્ત સધીર સાથે આવી મદનિકા ને ભક્તમંડળના દર્શન કરાવે છે ત્યાર પછી જેસળ સમાધી લેવાના હોવાથી સર્વે અંજાર તરફ જાય છે.

પ્રવેશ ૬ ઠો—જેસળની સમાધી, લાખાજી તથા હંસાને મળવાનું કહ્યું હતું છતાં તે આવ્યા તે પહેલાં તો જેસળે સમાધી લીધી છે. તેની સમાધી ઉપર અફસોસ કરતા લાખો અને હંસા બેઠા છે. ત્યાં તોરલ વિગેરે આવતાં તે બધી વાત જાણે છે. તોરલ ભજન ગાઇ જેસળને સમાધીમાંથી ઉભો કરે છે. જેસળ લાખાજી તથા હંસાના હાથ મેળવી આપે છે. અને સતીની આજ્ઞા લઇ પાછો સમાધીમાં સમાય છે. પુષ્પોમાંથી પ્રગટ થએલી તોરલ પણ પુષ્પનો ઢગલો થઇ જઇ અદ્રશ્ય થાય છે. અને ત્યાર પછી જ્યોતિનારાયણના ભક્તો જ્યોતિમાંજ સમાઇ જતાં નજરે પડે છે.

શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ

સતી તોરલ
નાટકના ગાયનો.

અંક ૧ લો.

પ્રાર્થના

૧

જાગે જાગે જાગે જ્યોતિ મા શક્તિ તુજ
સકલ સૃષ્ટિમાં જશ ડંકા વાગે,
તું શક્તિ તું ભક્તિ તું, મુક્તિ તું
અશરણ શરણ તું,
અધમ ઉદ્ધારણ તું;
ભવના ભય ભાગે જાગે.
ઉદ્‌ભવ શક્તિ બ્રહ્મા,
વિષ્ણું નામે પૂજા પામે તુજ શક્તિ રક્ષકની
સંહરતી તુંજ રૂદ્ર રૂપે,
સહુ પાય લાગે.

બાળાઓ— ૨

વર્ણું નમે સ્નેહે વળી વિનવે,
સતિયોનાં નામે મોટા મુનિયો નમે,—

શિયળ શ્રૃંગારે શાણી દેહ દીપાવે,
પતિ પ્રભુમાં જેનું મનડું રમે—
હરિહર ને બ્રહ્મા જેના પારણીયે ઝુલ્યા,
સુણતા ઉત્તમ ગુણ તનના તાપ સમે—
સાવિત્રી સતિયે પતિને યમથી છોડાવ્યા.
ચારૂ ચરિત્ર જોતાં જગને ગમે—

સર્વે— ૩

જય જય મહાશકિત મા જય જય મહા શકિત
અષ્ટપહર પળ વિપળે કરીએ તવ ભકિત.
'જયો જયો મા જગદંબે'
તું બ્રહ્મા, તું વિષ્ણુ, ચામુંડા કાળી;—મા
તું તુળજા, ત્રિપુરારી, બળવંતી બાળી.
'જયો જયો મા જગદંબે'
લય પ્રલય ઉદ્‌ભવ જય વૃદ્ધિ ત્હારાથી;—મા
પાલણ પોષણ કરતી તવ પય ધારાથી.
'જયો જયો મા જગદંબે'
વંદન કરીએ બેડા તારો બીરદાળી;—
અજ્ઞાની બાળકના પાપ સહુ ટાળી.
'જયો જયો મા જગદંબે'

મુકુંદાનંદ— ૪

બેટી દેવી, બેટા દેવા. બદલામાં બનનનનન લેલા
જોય જે એ શકિત, તે કરે ચમત્કારને નમસ્કાર

સહુ કહે રામ અવતાર
ધન છનાછન પડે ઠોકરે આથડે
પડે નહીં મુજને કોઇની દરકાર

કંચનીઓ— ૫

મુકાવા મોટા મુનીઓના માન—મોટા.
મદન આજ પડયો છે મેદાનમાં,
ચુકાવા દાનીઓના-સાંધીને નેત્ર બાણ ભ્રકુટી કમાનમાં
રાખીને કોઇ પ્રેમી પ્રાણને નીશાનમાં
સર કરશે સંગ્રામ—મુકાવા.

તોરલ ૬

સતીઓને બ્હેની તનપર, સુન્દર સજવું ઘરેણું સારું
ટેકની ટીલડી કરવી લલાટે. લજ્જા કાજળ દ્રગ ભરીએ,
વિનયની વાળી નાકે રૂપાળી, હરી હેત હાર, હૈયે ધરીયે-સતી
કુલીનતા કેરી સજ લી સજની, કેડે કંચુકી નિત રૂડી;
ચળકે કમનિય, યુગલકરોમાં દાન તણી શુભ ચુડી—સતી
સાડી શિયળની અંગ ઓપાવે, અળતો પતિવ્રત કેરો;
મર્યાદા ઝાંઝર પગ ઝમકે, ચતુરાઇ ચણીઓ પ્હેરો—સતી.

તોરલ-સાહેલીઓ— ૭

હેતતણો અમીકુંપ સખી પતિદેવ પ્રથમ પી લેવા દે ÷ ×
શરમા

* *

અરે જા

× + વાહવા

હવે રહેવાદે—

પતિ મીલ્કત પરને દેતી એ જઈ પ્રિતમને કહેવાદે

ઓષ્ટ દર્શન કરી, અધર સુધાભરી રાખી તે લુંટી લેવાદે

મીઠા મીઠા ઘુંટડા સાકર જેવા દે + + દેવલણું—

તોરલ-સાસતીઓ— ૮

વ્હાલમ વ્હેલેરા પ્રીતેથી દર્શન દાસીને દેજો.

મ્હારા મીઠડા મોહનવરજી, રસિયા હૃદયકમળ રહેજો.

સ્નેહના સંદેશા કહેજો, પ્રીતિના લ્હાવ લલિત લેજો;

શ્યામ વિરહી વધુ વધુ ના કરશો શાન્તિ સદા પ્રિય ઉરમાંભરશો

સુખકર મનહર હીમકર પ્રતિમાં પળપળ મન ઠરશો. વ્હાલમ

લછમીદાસ, મુકતાનંદ, સધીર— ૯

દુનિયા ઝુકતી હય ઉસ્કો ઝુકાના ચાહિયે

હય મતલબી દુનિયા ઉસ્કો મતલબ બતાના ચાહિયે

છીપકે (૨) ટટ્ટીકી આડ કુસાની શિકાર લે આના

તંતર જંતર છુ છુ મંતર સબ હય હીલા બહાના

ઓર ફીર

કહો ફીર

ઘર દે ગોલખમેં

તેરી ગોલખ મેરી બગલમેં

અને, દીકરા લાલીઆ.

કાકા

ભગત જગતકો ઠગત હય ભગન ઠગે નવ કોય
એક વખત જો ભગત ઠગે તો કોટી યજ્ઞ ફળ હોય

લછમીદાસ, ઉજલી, સધીર—૧૦

આજારે બાલે જોબનવાલી જરા નૈનાંસે નૈના મીલા મેરી જાન
જાવા દો છેડ કોકે જોગે બાવાજી
સાસરીઆ જાણુસે તો બગડશે બાજી
છોડ અયસી બતીઆ કહાં મેરા માન
રામકીમાં લટ્ટુ બન્યા સાધુરામ
છોડ અયસી બતીઆં કહાં મેરા માન
તેરી ગોલખ હજમ કરના એ મેરા હયે કામ
તેરી અદાસે ઘાયલ હુવા હું જરા ધીરેસે ખીંચ
પ્યારી તીર્છાં કમાન

હો જા ચેલી
હું અલબેલી
લુંગા થેલી
વાહ

સધીર-લાલીઓ—.

વાહવા, વાહવા, કેવી નંદકળાને કેળવીરે,
કાકા ખુબ કરી, સાધુને લીધો ભોળવીરે,

વણિક વિદ્યા સહુથી મોટી
સહુ વિદ્યા એઆગળ ખોટી
અધધધધધધધધ ધનં
કાકા થયા પ્રભુ પ્રસન્ન
લાલીયા ઉં...............
કાકા ઉં...—..........
કાકા આ રૂપીયામાંથી હવે હુ પરણીશ
મારા માટે નાનકડી શેઠાણી લાવીશ
પછી;

પછી હું મોટો ઠાઠ કરી મારી શ્રાડી સાથે મુંબાઇ ફરવા જઇશ
અને ખાસ એક ઇસ્પેસ્રલ જોડાવીશ તે ગાડી—
આમ ચાલશે ... [સીટી ....
મફત માલથી મોજ ઉડાવો,
પોક મુકીને રોશે બાવો
ચાલો હવે ઘેર,
કાકા થઇ છે લીલા લ્હેર,
લાલીયા ઉં............
કાકા ઉં...............

મુકતાનંદ, સધીર, લાલીઆ-૧૨

હે હે મેરી મુડી છોડ બાત અયસી ટેકી
નહિ તો માર માર અભી તેરી તોડું પસલી

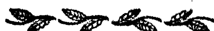
= = = બાવાજીની બુદ્ધી જુઓ ધુળમાં મળી
કયું બનીયા તું ઢોંગ મચાવે
વાણીયે પચાવ્યું ધન પ્રભુનાં કઢાવે
મારૂંગા લાત
બાવા એ શું કરો વાત
કાકા કેમ
ટાઢું હેમ
હાય ફીરા કરમ

કંચનીઓ— ૧૩

રાણા અચો વતન તે પાંજે
સેલ સેલાણીડે ઘડી ઘડી સંભરે
રાતો ડીં મુકે નથડે વીસરે
મુંજે હયડેમેં આયા ચુણકે—રાણા
મુંજો તો રાણો મુસે રૂસે તો
ડેહ છડીપર ડેહ વીંજે તો
બઇ ગાલ ફુદેમેં ઘરે તો—રાણા

અંક બીજો.

વડાંણો— ૧૪

કાન ખેલતો બંસી ધુન વાગી ગોપી બની ઘેલી
ખેલતી કુદતી નવેલી છકેલી અલબેલી
ઓહો
આંખના ઇશારા કરે મનડાં હરે અરે નેહની લગન લાગી
ગોપીચું ટોળે મળી કાનુડા સંગે ભળી કુળની શરમ ત્યાગી
રમે એક મેક કંઠે કંઠ લાગી... .... કાન૦
રમે રાસ સંગે રાધીકા સોહાગી કાન૦

સાધુઓ— ૧૫

સાંઇ તેરા તન તંબુરા બડા
તુંબા હાડ ચામસે મઢા... સાંઇ
તીન અંગુલી તાર ચલાવે
જાગૃત સ્વપ્નન સુષુપ્તી પારે
અક્ષર બાવન હોમે ગાવે
નિંદ્રામે ઓંકાર અકેલા જાગત હે ગડગડા... સાંઇ
અઇસા તન તંબુરા પાયા
જો કર્તાકા ગુન ન ગયા
તાકું ઠગે ઇશ્વરકી માયા
બાર બાર સો માર ખાત હે જયુ ગેડીસે દડા સાંઇ.

તોરલ— ૧૬

રહેજો વિભુ સ્હાય શ્રીવરરે સતિના આધાર,
ભકતોની ભીડયું ભાગનાર સાચાના તમે સ્હાયકર.
આવ્યું ધર્મ સંકટ માથે, હરિ બાજી તારે હાથે
વચને બંધાઇ છું નાર, મ્હારારે વેગે કરો મ્હાર સાચાન.
વિઠલવર વિપતિ નિવારો. ભરૂસો એક છે તમારો
ભાગ્યના ભેરૂ સરજનહાર, મ્હારારે લજજા રાખનાર

હંસા, લાખાજી ૧૭ સાચાના

મન મંદીરીએ મુરતીને પધરાવી મોહન વર તારા
ઘેલી થઇરે હું તો ગાંડી થઇરે પ્રીતી પંથે પળેલા
તમો હેતી મ્હારાં
તમો પ્રાણ પ્યારા અંતર આરતી ઉતારૂં
સુંદરી સુહાગી તમને ઘડી ના વીસારૂં
તમો પર તન મન વારૂ— મન૦

તોરલ— ૧૮

એક દીન એવો આવશે જે રૂદીયામાં સઉના સાલેરે
સગા મીત્રના કારણે વીરા કેઇનું જોર નવ ચાલે રે
કાઢો કાઢો એને સઉ કરે વીર જાણે જન્મયા નોતાં રે
ઘટનો ઘુંઘટ દુર કર્યો ત્યારે રોકયા દશ દરવાજા રે
આશે કાયાનો ઘટ ઘેરીઓ ત્યારે રોકયો દેહનો રાજો રે એક
સોળ વરસની સુંદરી તે ઉભી ટગમગ જુવેરે.

આરે કાયામાં હવે કાંઇ નથી ત્યારે ઉભી ધ્રુસ્કે રૂવેરે
બેની વળામળ શેરીયે માત ઝાંપેથી વળશે રે
સગાં સગાં તમે શું કરોરે, સગાં વળાવીને વળશે
સગાં તે વન કેરાં લાકડાં તે ભેગાં આવી બળશેરે એક.

લ.લીઓ— ૧૯

બની જઇશું હવે તો મોટા શેઠ વાહવા
ઘણા નોકર રાખીશું હાથ હેઠ વાહવા
ચાલુ અકકડ હું આમ બસ વાહવા
લોક કરશે સલામ ખાસ આહાહા— બની.
મળી ગયા ખુબ રૂપીયા જ્હેરૂ કડા કંઠી ટુંપીયા
પરણીને લાવીશું નાનકડી લાડી સાચી પહેરાવું ચોળી સાડી
કેમ
રમત ગમત મોજ કરીશું ગાડીમાં બેસીને રોજ ફરીશું
ડચ ડચ ડચ—

તોરલ— ૨૦

સદ્ગુરૂ મળીયા, સર્વે સંશય ટળીઆ,
મ્હારી ભય કેરી ભમણા ભાગીજી હોજી,
બીજ બંધુકડીને પ્રેમ પલીતો;
મને જ્ઞાન ગલોલીયું વાગીજી હોજી—સદ્ગુરૂ૦
શુરા નર સોય તે તો સન્મુખ લડશે;
ઓલ્યા કાયર જાશે ભાગી હોજી
ધન ધન દાડો પ્રભુ પાટે પધાર્યા,

રૂડી જાગ હુગ જ્યોત્યું જાગીજી હોજી—સદગુરૂ૦
ગુરૂના પ્રતાપે બોલ્યાં તોરલદે,
અમનેકહેયું ધણીની લાગીજી હાજી—સદગુરૂ૦

તોરલ— ૨૧

જેસલ કરીલે વિચાર માથે જમ કેરો માર
સ્વપ્ના જેવોરે સંસાર, તોળાંદે કરે છે પોકાર
આવોને જેસળરાય આપણે મળીએ
ખરા સંત હોયે ત્યાં જઇ ભળીએજી
આ ભવ આવીયો અવતાર માથે સદગુરૂ ધાર,
જાવું ધણીને દરબાર બેડલી ઉતારે ભવપાર-આવોને—
મોતિ એરણુમાં ઓરાય માથે ઘણુ કેમ ધાય
પુર્ટે ફોકટયાં કહેવાય સાચાની ખરે ખરચું થાય-આવોને
નવલખ કાથળીઓ બંધાય, ત્યારે ગાંધીડો કહેવાય
હિરા માણેક હાટે વેચાય તોં મુલ મોંગાં થાય-આવોને
નિત્ય નિત્ય ઉઠી ન્હાવા જાય કોયલા ઉજળા ન થાય
બેટો ગુણિકાનો તે તો બાપ કોન કહેવા જાય-આવોને
દેખા દેખો કરવા જાય, એ નર અધુરીયા કહેવાય,
હાથમાં દીવો લઇને. છતી આંખે કુવે પડવા જાય,
એવી ચાર જુગની વાણી સતિ તોરલ દેવી ગાય-આવોને

મદનીકા— ૨૨

જોબન રસ ભર્યું હાંડાંરે રસ ભર્યું રે—રસ ભર્યું
નીરખતાં વાર બને લાચાર મદનનો માર.

સહે ના કોઈ-- જોબન.

તીરછી નજર શર મન્દ સુહાસ્યે હરેકનું મન હર્યું
સંયમી નર પણ ટેક તજીદે જાણે કે કામણ કર્યું --જો

મહનિકા-- ૨૩

લાગી લાગી નંદલાલાથી લાગી લગની લાગી
આ ભવની ભીડ ભાગી
જાગી જાગી અંતર જ્યોતી, જાગી જાગી ગુરૂ કૃપાયે જાગી
વાંસળી વીઠલવરની વાગી તૃષ્ણા ત્યાગી...લાગી
પારસમણી હરી નામ તે દે લોહને કંચન કરી
ચંદન ઠરી કુબજાને એઠાં બોર શબરી પદ ધરી;
નામે તર્યો પાપી અજામિલ કીરતને ગુણીકા તરી
સ્હેજે તરે સંસાર સાગર જો સુકાની છે હરી×લાગી લાગી

તોરલ જેસળ-- ૨૪

પાપ ત્હારૂં પ્રકાશ જાડેજા પાપ ત્હારૂં પ્રકાશરે,
ત્હારી બેડલીને બુડવા નહિ દઉં જાડેજારે એમ તોરલ કહે છે
હરણ હર્યાં લખચાર તોરલ દેહરણ હર્યાં લખ ચારરે
કંઇક વનમાં મૃગલા મારીયા, તોળાંદેરે એમ જેસળ કહે છે
કામ ત્હારાં સંભાર જાડેજા ધર્મ ત્હારો સંભારરે-તારી બેડલી
લુટી કુંવારી જાન સતિ નારી લુટી કુંવારી જાનરે,
સાત વીશું મોડબંધ મારીયા તોળાંદેરે -એમ જેસળ કહે છે
ધર્મ ત્હારો સંભાળ જાડેજા ધર્મ ત્હારો સંભાળરે-તારી બેડલી

તોડી સરોવર પાળ, સતિ નારી તોડી સરોવર પાળરે.
ભાઇ ભાભીને મેં મારીયાં તોળાંદેરે એમ જેસળ કહે છે.
કંઇક પરમાર્થ કરજાડેજા કંઇકપરમાર્થ કરરે--તારી બેડલી
માથાના જેટલા વાળ સતી નારી માથાના જેટલા વાળરે.
એટલાં કુકર્મો મ્હેં કર્યા તોળાંદેરે એમ જેસળ કહે છે
પાપ ત્હારૂં પ્રકાશ જાડેજા પાપ ત્હારૂં પ્રકાશરે
વિનવે જેશળરાય સતીને વિનવે જેસળરાય,
મારી બેડલી ઉતારો ભવપાર સતી-મારી

અંક ત્રીજો.

કચ્ચંનીઓ— ૨૫

દીલ ડીયા મુજે ઠારે વિછોડો વિછડનજો મારે
આતસ દીલમેં એશ્કજી મુકે રાતોંડી બારે-વિ.
ઘડજા ઘટમે કોડ મજાનું નકી પુછી ન્યારે
લાલ લુટાણા હિણુ લાડ મજાનું ટાંણું ટંકસારે—વિ.
હાદ ગુસ્સ એ દ દ કનાતું-હલી-હંજુ હારે
દદ ડીસી મેહદ ચેંય આંમે લીખ્યો કેર ટારે—વિ.

જેસળ— ૨૬

ભજીલે મન નારાયણનું નામ—ભજીલે૦
જાવું છે માયા મેલી, દીન જનના સાચા બેલી,
રાધાવર ઘનશ્યામ—ભજીલે૦
ઉત્તમ નર, તન મેળવી, માનવ કરીલે ઉત્તમ કામ,
આ પળ એળે જાશે તો, પડશે ચોરાશી ઠામ;
આવ્યું આ ઉત્તમ ટાણું, નહિ મળે ખર્ચે નાણું,
મોંઘુ મુક્તિનું ધામ—ભજીલે૦
મોહ જતાં સૌ ભય ટળે, ભય ટળતાં દુર શોક,
શોક જતાં શાન્તી મળે, શાન્તી સુખદવિલોક-આવ્યું૦

મહનિકા— ૨૭

પ્રીત પ્યાલો ગુરૂએ પાયોરે, બ્રહ્મ સ્વાદે દીધું વદન ભરી
રગ રગમાં રસ રેલાયોરે, જયાં નીરખું ત્યાંએ હરિ ને હરિ.
પ્રેમ જળે ફુલડાં ફોરે, જડમાં રસ ચેતન છાયો.
પ્રેમ જાદુને પ્યાલે મારી, કીકીમાં બ્રહ્મ એ સમાયો
છે છવાયો જગ છાયોરે—

મહનિકા મુકતાનંદ— ૨૮

છો મારા જીવન આધાર જોગી રાજ
કયસી બાંકી ભ્રકુટી કમાન
પ્યારી નયનોકા ન મારો બાણ.
મારો રંગરાજ જોગી આજ છો મારા

શાખી

કગન નથની હામણી નવસર હીરા હાર.
સાડી સુરત શહેરની લાવી દીયો આવાર,
અબી જાકે મેંય લાકે આતા હું દિલદાર,
તુછી પ્યારી દુલારી સજાવું સીનગાર–છો મારા

તોરલ-- ૨૯

દેખી દુનીયાં બધી સ્વાથ થી છે ભરી
સ્વાર્થ વિણુ એક નવ કર્મ કરશે જરી
માનતા માનવી માનતા દેવની
ગણીને મન દેવ પણુ સ્વાર્થ પ્રતિમાં ખરી

મદનિકા મુકતાનંદ-- ૩૦

બેચા હય જાન કુડી સોટા પાની પીનેકા લોટા,
લાનેકો સાડી ગોટા કીનારી--બેચા
ઝોલીભી ખાલી હુઇ ઔર બન્દાબી કડાકા બગાલી
રહા હય લંગોટા લંગોટ લંગોટા--બેચા
મોહ તજાય કેમ સાચો બાવાજીએ દીધું આ હવસે બતાવી
શાખ ચોળેલી ખરી જે ભુલ્યાતા આજે મેં પાછી ચોળાવી
માન જાની માન પ્યારી માન--બેચા.

તોરલ મદનીકા-- ૩૧

ભક્ત ભય હારી વૈકુંઠના વિહારી વ્હાલા
નામ પરવારી શ્રી ગીરધારીલાલા ભક્ત

સિધ્ધ મુનીશ્વર ધ્યાન ધરે વળી શેષ શારદ ગુણ ગાવે
એવા પ્રભુને નિશદીન ભજતાં જન્મ મરણ ટળી જાએ
વ્હાલા ભકત

સાખીજી— ૩૨

જીવન દીન ચારનું ચટકું નકામો મોહ માયાનો
ઉઠી જાવું આહા અંતે કરીને ત્યાગ કાયાનો
થતાં દરબારનો ડંકો રહે ના ગર્વ બંકાનો
શુરાનો પણ સમય આવે સમાધિમાં સમાવાનો
અરેરે કાયા માયાનો નકામો મોહ સંસારે
ભુલે જ્ઞાની છતાં જ્ઞાને ધરાવી ઢોંગ ડાહ્યાનો

શાંતિઃ શાંતિઃ શાંતિઃ